

מצנה מהסרט: דליק וולניק, דני וקסמן ומוטי שירין כקציני צה"ל מכים ערבי זקן הצבא גזל ממני את נעורי, והפך אותם למסעאלונקות ארוך...

שגייזס קרייטט סופרסטאר קיבל מטוסים בלי חשבון, שלא לדבר על מה שנתנו לאנטבה. מוטה קרא ואמר: לא. ואז התחלתי לבד רר אם אפשר להביא רובים ארצה. אמרו לי שאני צריך להיות סוחר-נשק, וזה נסחב ונסחב. ממש התייאשתי, עד ששברו עיים לפני תחילת הצילומים החלטתי לערוף את הרמטכ"ל וצילצלתי לאלוף ישראל טל, שהיה עורך שר-הביטחון, סיפרתי לו את הסיפור והוא אמר: "כתוב מיכתב, ואני אעלה את זה בישיבת משרד-הביטחון". כעבור כמה ימים הוחלט לאשר לי רובים ועוד סיוע על בסיס מיסחרי, ובתנאי שלא אכתוב באף מקום שקיבלתי סיוע מצה"ל.

זה הוגן, לא?

הוגן לגמרי, ובכל מקום בעולם אני מס' פר את הסיפור הזה כדוגמה לאופי הדמורקרטית בישראל.

כמובן שלכל הסיפור יש סיום אירוני. אחרי שהרמטכ"ל והמטכ"ל ראו את הסרט, הם נהגו אור ירוק לקציני-היגוד-ראשי, והסרט נרכש על-ידי צה"ל. נמסר לפסיכולוג הראשי, והוא מוקרן בקורסי-קצינים, כשאחרי ההקרנה מתקיים עליו דיון.

בעיקבות הקרנתו בקורסי קצינים, עור, "מפע אלונקות" כמידה לא מטטה למתן את הסיריטורים בצה"ל.

נכון מאוד. הסרט הזה באמת היה חשוב מהבחינה הזאת, ואומנם הטירטורים פחתו. הסרט הוקרן לא מזמן ב"טלוויזיה הצרפתית, במסגרת תוכניתו של העיתונאי הנודע ז'אן דהיקוטיר. התוכנית נקראת "מיני מה סאן ויזה", שמירושה קולנוע בלי ויזה — אה, בלי אישור. איך קיבלו הצרפתים את הסרט?

לשל התוכנית יש משמעות כפולה: ויזה פירושו בצרפתית אישור של הצנזור וגם אישור-כניסה. התוכנית משודרת אחת ליחוד, והיא מאוד יוקרתית.

אחרי הקרנת מסע אלונקות התקיים דיון באולפן, בהשתתפותי ובהשתתפות פרופסור זאב שטרנהאל וקולט אבישר, שהיא נס' פחת-העיתונות של ישראל בפאריס. וכן ז'אן קלוד ז'אב, שהוא כתב אבדרוטר.

הדיון נשא אוסי אקטואלי, מפני שבדיוק אז ניתן בארץ פסק-דין בקשר לטירטורי האזרחים הערביים על-ידי קציני צה"ל, ואני העליתי את הטענות כי מחמת אוסי הצבא והמיליטריזם, מה שקורה כעת ב"צה"ל הוא שנוהגי הצבא כלפי חייליו מוסי עלים כעת גם כלפי אזרחים. זו היתה הודמנות להראות את הקשר שבין סוג כזה של התייחסות לבני-אדם בתוך מיסגרת צבאית, ובין כך שאותו יחס הופך לסטנדרט מקובל של התעללות באוכלוסיה מדוכאת.

כיצד הציג החיקוטיר את צה"ל?

הוא הציג אותו כצבא המנצח תמיד. הוא דיבר על צה"ל בהערכה ובהערצה. איך התייחסת אתה בתוכנית הטלוויזיה הצרפתית לצה"ל?

אמרתי שכל עניני הטירטורים לא אופיני בהכרח לצה"ל, אלא הוא עניין אוניברסאלי.

לא אחת קורה, שישראלית הנלחם כארץ על ערכים מסויימים, מוצא עצמו בחו"ל מגן על הדרכים שנגרם הוא נלחם פה. גם דך זה קרה, האם מצאת את עצמך מגן על צה"ל?

לא רציתי להגן על צה"ל. אני לא חושב

קצינים המתנהגים הרבה יותר גרוע.

עוד לפני הצנזורה היו לי בעיות. ידוע שבארץ אם אתה רוצה לעשות סרט הקשור בצה"ל, אין לך דרך אלא לקבל סיוע מצה"ל — מכיוון שאין כל גוף ש" יכול לספק לך מדים צבאיים, אביזרים צבאיים או נשק.

ניהלתי משאומתן במשך שנה עם מי שהיה דובר צה"ל, דב שיאון, שהיו לו טיעונים נגד התסריט, בסיגנון של "למה לך לעשות סרט כזה על צה"ל? תעשה את הסרט על הצבא הניגרי, על אש"ף יתקבל את כל הסיוע שבעולם. למה שדווקא טירון בצה"ל יתאבד? שיתאבד

דיים. פרשת מרד הימאים היתה פרשה כואבת בתנועת-הפעילים. האפקס של הרסרט על הצופים בו היה חוק מאוד. במה"לך השידור הגיעו טלפונים נועזים מצידם של מפאיניקים ותיקים והן מצידם של אנשי ליכוד.

ובשעשית את, "מפע אלונקות", האם לא ידעת מראש שה"צנזורה לא תניח דך לפגוע בפרה קרושה ששמה צה"ל?

הצנזורה התנהגה בצורה לא חוקית. היא השעתה את האישור או את ההחלטה. כש"לחצנו, אמרו לנו שאם נחכה לאישור, זה יקח זמן — והם ידעו שאנחנו לחוצים מבחינת בתי-קולנוע — לכן הציעו לנו

כשהייתי צעיר הייתי מאוד ביישן, והדרך שלי להסתדר היחה להסתיר את הבושה ולהפוך אותה לחוצפה, לגאווה, לאדישות, לקרירות

שנזמן את המטכ"ל והרמטכ"ל. אם הם יגיבו בחיוב, הציעו, זה יהיה אור ירוק לצנזור.

אמר דך במפורש לערוך הקרנה למטכ"ל ולרמטכ"ל, היכנו לאישור מצידם?

כן. בפירוש. יו"ר המועצה לביקורת סרטים ומחזות ב"1977 היה לוי גרי, והוא לא התבייש להציע זאת.

הזמנו את מוטה גור. כיום העצמאות 77, אחרי המהפך, בא מוטה, הביא את אשתו, ראה את הסרט עם החברים שלו מהמטכ"ל — ויצאו מרוצים. אחרי יומיים היה אישור של הצנזורה, דרשו מאיתנו להוציא מישפט אחד, שבו מגיד נותן פקדדה לפקידה והולך ומתעסק איתה. הם אמרו שזה לא מתאים שקצין בצה"ל יתנהג כך.

הם לא תיארו לעצמם ש"אחרי חמש שנים תעשה סרט על

טירון בצבא אחר. הוא גם אמר לי: "לפני שנעשה את מ"אש, בוא נעשה את איווגימה. ואז היה מבצע אנטבה, עשו סרטים על זה, וזה שיפר את מצבי. אפילו דב שיאון הודה בכך, רק אמר שאקבל סיוע אם אעשה שינוי בתסריט, שבו כזכור מתעללים בטי"רון עד שברגע מסויים הוא מתאבד. איזה שינויים הוא דרש?

הוא הציע שבמקום ההתאבדות של הרחייל, שפשוט נשבר, אכניס כדבריו, "התאבדות קונסטרקטיבית". התאבדות שמחה. נגיד שהחייל מסתער על מוצב האוייב ומת בקרב!

ברגע מסויים נשבר לי. אמרתי לו שהוא פוגע בחופש הביטוי והיצירת. אמרתי לו: למה לך לקחת אחריות? תן למוטה לקרוא. סרתי בתמימות הרבה שמוטה הוא בן-אדם נאור, שיקרא ויגיד — תנו לו כמה רובים, שיעשה את הסרט. וזה אחרי

נאמן (מימין) בהפגנה הראשונה נגד היריות בגדה, התנהגות הקצינים בסרט הפכה נורמה בצה"ל

רומה בירושלים, עבד כסטור, ב"איכ"לוב", עבד שלוש שנים כרופא כירורג, בחדר-מיניון והיה רופא בדרום סיני, טיפל בבדואים של סנטה-קאתרינה. ב"שירותו הצבאי הוא רב-סרן (מיל), רופא קרבי, שבאחת ממגירות ביתו חבוי צל"ש, שאותו קיבל על הצלת אנשים תוך גילוי גבורה בקרב.

גימד נאמן, החייל הקרבי המצטיין, הפך לפציפיסט. הוא משמש כראש החוג לקולנוע באוניברסיטת תל-אביב. מאחוריו סירטי דראמה כמו "החצר של מומו הגדולה", סרט על בננה, על מרד הימ"אים ו"מסע אלונקות". סירטו הראשון היה "השימלה".

מוה 14 שנים הוא מחלק את חייו עם הפסיכיאטרית ד"ר רוחמה מרטון. לאחרונה היא שותפה לטרטינו, כתבה את התסריטים ל"מנש הכסף" ול"הלילה בו נולד מרד". הם מתגוררים בבית בסיגנון סרדי בסביבות צהלה. החצר פורחת וריחה של האמונה הריחנית גובר בקלות על שאר הריחות. בחצר יש עשרות סוגי תבלינים. מספרים לי, שג'אד הוא בשלן מעולה.

הוא ורוחמה מעורים מאוד בפעילות פוליטית. אפשר לראות אותם בכל ההפגנות של השמאל נגד המילחמה ונגד הכיבוש. הם חברים בקבוצת "יש גבול" ובקבוצת "שטח משוחרר".

הוא יושב דרך קבע מדי יום שישי בשולחן מסויים ב"כסית", שיתר יושביו מזוהים עם אותו הקו הפוליטי. מישחו אמר, שבזמן האחרון הוא חושש מאוד לשבת בשולחן הזה — הסכנה הפכה כמעט מוחשית.

בדור-כלל איננו דברן גדול, אפשר אפילו להתרשם שהוא ביישן. בראיון הזה, כך נדמה לי, פתח את סגור ליבו, אולי אמר דברים שרצה לומר כבר זמן רב, דברים שהעיקו, שהכאיבו.

פרשת הצנזורה, כך נדמה לי, לא גרמה לו לזעזוע. נדמה לי שאילו הצנזורה היתה מניחה לסרטיו — אוראז היה מוטרד.

הוא מתוודה לפניי שאיננו מסוגל ליצור סרטים אישיים. הוא פוחד לחשוף את עצמו ובורח לבעיות פוליטיות-חברתיות. אני עצמי גיליתי בכל אחד מסרטינו שבהם צפיתי, למרות מה שהוא אומר, משהו אישי מאוד.

תכך תמיד עם הצנזורה?

אני לא יודע. כל הסרטים שאני עושה, לכאורה לא צריכים לעורר בעיות עם הצנזורה, כי הם משקפים אמת ומציאות.

חתי למשל את מרד הימאים. זה צריך היה להיות סרט שימצא חן בעיניהם. כי הוא תקף את בן-גוריון ואת הבנגוריונים.

דמה, אם כן, לא מצא חן?

היו בו יותר מדי דברים שרמזו על מה שקורה עכשיו, בעיקר ביחסים שבין האזרח לשלטון. הסרט עסק בתקופה ה"שחורה ביותר במישטרו של בן-גוריון. ובדיעבד, כשנותק הקשר להיסטוריה, אפי שר היה לראות בו את מה שקורה עכשיו.

יש להניח שזו היתה המט"ר שדך.

כן, ויוסף לפיד — שהוא בן-אדם מאוד אינטליגנטי — הבחין בכך.

הסרט הזה יועד לפזוויזיה. למה אישרו אותו, אם היה ברור שהוא לא ימצא חן, האם שניית תסריט במהלך הצילומים?

הסרט הזה איכשהו התחלק לפידי מהי